

7. SIEBENBÜRGEN

Siebenbürgen ^{[3]s.280}

Siebenhäuser ^{[10]s.725}

in. 7. Bürgen ^[21]

Siebenbürgen, określane też mianem *Siebenhäuser*, to dawna kolonia miasta *Schömberg* (pol. *Chełmsko Śląskie*). Nazwa ta najprawdopodobniej nie ma odpowiednika w języku polskim, a osada została wchłonięta przez miasto na wiele lat przed drugą wojną światową.

Nazwa koloni najprawdopodobniej miała związek z faktem, że obejmowała ona siedem (niem. *sieben*) domów (niem. *Häuser*), przy czym były to domy mieszkańców miasta, a więc domy mieszczańskie (niem. *Bürgerhäuser*). W języku niemieckim nazwa historycznej rumuńskiej krainy *Siedmiogród* to *Siebenbürgen*, można więc podejrzewać, że to istniejące już i dość egzotyczne określenie zostało przeniesione na osiedle siedmiu domów mieszczańskich. W późniejszych latach liczba budynków uległa zmianie, natomiast nazwę utrzymano w pierwotnej formie.

O ile istnienie wioski *Voigtsdorf* (pol. *Wójtowa*), włączonej w obręb sąsiadującego z nią miasta, jest wielokrotnie wzmiankowane we współczesnych opracowaniach, to nie udało mi się natrafić na choćby jedno polskojęzyczne źródło zauważające fakt, że miasto *Schömberg* (pol. *Chełmsko Śląskie*) znajdowało się nie tylko na zachód, lecz także i na wschód od tejże wioski.

W wydanym w 1830 roku opisie miejscowości Śląska Johann Knie stwierdza: „*Siebenhäuser*, nazwa ta odnosi się do ośmiu domów mieszczańskich, przynależących do miasta *Schömberg* (pol. *Chełmsko Śląskie*) w powiecie *Landeshut* (pol. *Kamienna Góra*), znajdujących się na wschód od niego, po drugiej stronie wioski *Voigtsdorf* (pol. *Wójtowa*), i leżących zaledwie $\frac{1}{8}$ mili od czeskiej granicy”⁸⁴. Tę samą informację wydawnictwo to powtarza w opisie miasta: „*Schömberg* (pol. *Chełmsko Śląskie*) (...) do którego przynależy od wschodu, za miejscowością *Voigtsdorf* (pol. *Wójtowa*), jeszcze 8 domów mieszczańskich, noszących miano *Siebenhäuser*, i leżących jedynie $\frac{1}{8}$ mili od czeskiej granicy”⁸⁵.

84 J. Knie, *Alphabetisch-Statistisch-Topographische Uebersicht...*, [10]s.725; w oryginale: „*Siebenhäuser*, diese Benennung führen acht, zur Stadt *Schömberg* Kr. *Landeshut* gehörige Bürgerhäuser, die ostwärts von ihr, jenseits *Voigtsdorf*, und nur $\frac{1}{8}$ M. von der böhmischen Grenze gelegen sind”.

85 Tamże, [10]s.1014-1015; w oryginale: „*Schömberg* (...) Zu ihr gehören ostwärts, jenseits *Voigtsdorf*, noch 8 Bürgerhäuser: die *Siebenhäuser* genannt, und nur $\frac{1}{8}$ M. von der böhmischen Grenze entlegen”.

Wydany w 1887 roku „*Gemeindelexikon für die Provinz Schlesien*” na temat miasta *Schömborg* (pol. *Chełmsko Śląskie*) stwierdza, że częścią tejże miejscowości jest miejsce określane mianem *Siebenbürgen*, gdzie znajduje się siedem budynków mieszkalnych, zamieszkiwanych przez 32 osoby⁸⁶. Z kolei to samo wydawnictwo z 1898 roku podaje, że znajdowało się tu siedem budynków i 28 mieszkańców⁸⁷.

Miejsce opisane jako *Siebenbürgen* można odnaleźć na kilku dawnych mapach, przykładem może być *Meßtischblatt*, arkusz *Schömborg* z 1907 roku⁸⁸ (patrz ilustracja 21). Zabudowania zlokalizowane na południowo-wschodnim krańcu wioski *Voigtsdorf* (pol. *Wójtowa*) opisano tutaj właśnie jako *Siebenbürgen*. Choć budynki te są jak gdyby kontynuacją wioski, to administracyjnie leżą w granicach obrębu oznaczonego jako „*Gem. Wald Schömborg*”, a więc na terenie lasu przynależnego do miasta *Chełmsko Śląskie*⁸⁹.

Miejsce o nazwie „*in. 7. Bürgen*” można odnaleźć też na powstałej w latach 1764–1770 mapie Ludwiga Wilhelma Reglera⁹⁰, tak więc osada ta musiała powstać jeszcze przed przeprowadzoną w 1810 roku sekularyzacją klasztoru krzeszowskiego.

Natomiast nieco zaskakującą informację o najstarszych wzmiankach na temat osady *Siebenbürgen* podaje Wilhelm Patschovsky. Opisując legendarne początki *Chełmska Śląskiego* autor ten stwierdza między innymi:

„Z pewnością pierwsze domy w *Schömborg* (pol. *Chełmsko Śląskie*) istniały już na początku XIII wieku, ponieważ w latach 1206 i 1207, a ponadto w 1213 i 1214 miejsca *Schömborg* i *Siebenbürgen* (ta ostatnia nazwa odnosiła się niegdyś do wsi *Voigtsdorf*) są już wymienione w dokumentach sądowych⁹¹. Wydaje się, że stwierdzenie, jakoby nazwa *Siebenbürgen* odnosiła się niegdyś do wioski *Voigtsdorf* jest jakimś nieporozumieniem. Nie natrafiłem też nigdy na żadne trzynastowieczne wzmianki o miejscu określanym mianem *Sie-*

86 *Gemeindelexikon für die Provinz Schlesien...*, [3]s.280; w oryginale: „Wohnplätze als Theile der Gemeindeeinheiten, ihre Wohngebäude und Einwohner: Schömborg - Siebenbürgen 7 u. 32”.

87 *Gemeindelexikon für die Provinz Schlesien...*, [4]s.284.

88 Mapa *Schömborg*, *Meßtischblatt* 3131, 1:25.000, 1907, [23].

89 Opis przeprowadzonego w 1733 roku „rozgraniczenia lasów należących do klasztoru krzeszowskiego i do miasta *Chełmsko Śląskie*” zawarty został w: J. Nowosielska-Sobel, G. Strauchold, P. Wiszewski, Gmina Lubawka. Atlas materiałów i źródeł historycznych, [27]s.12.

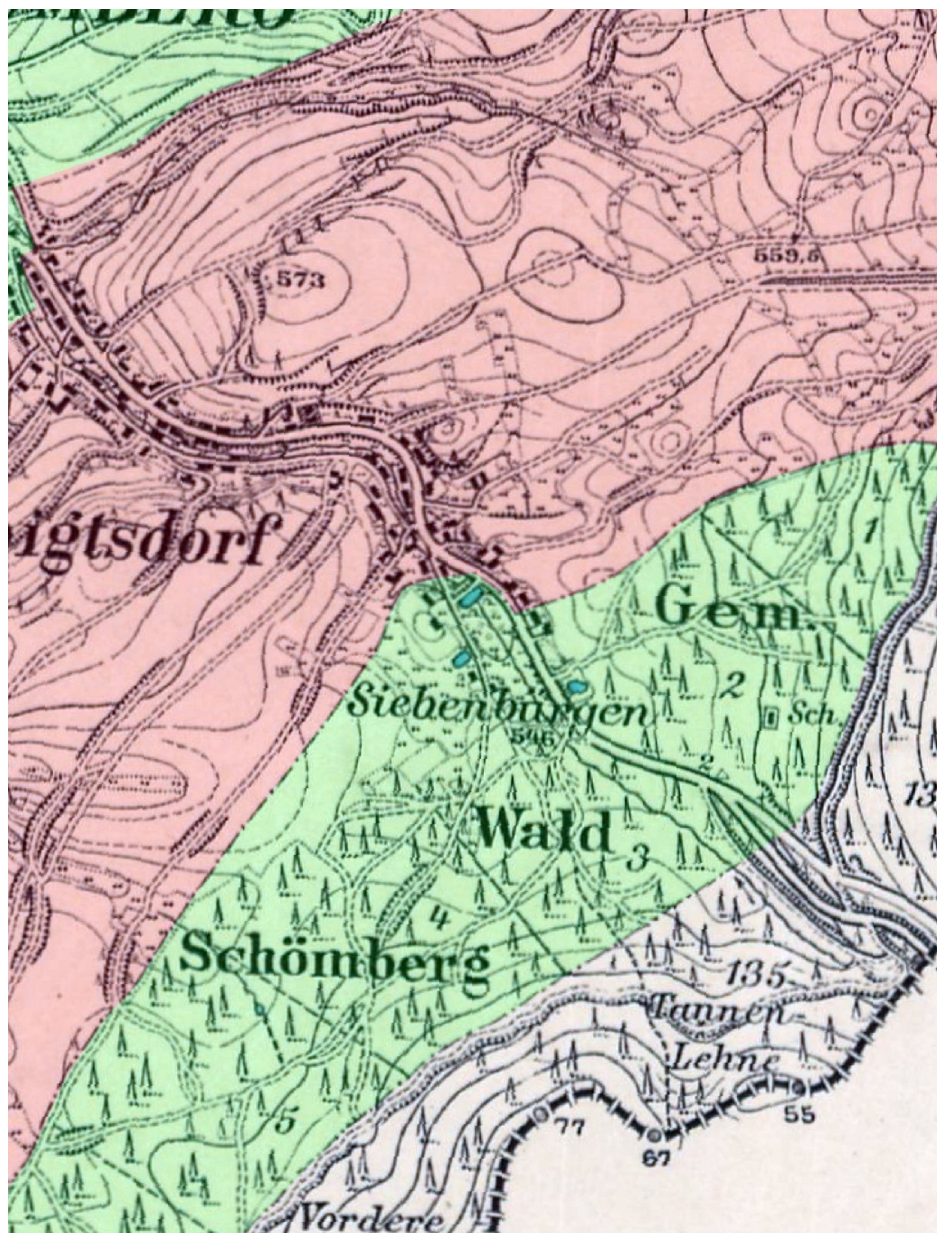
90 Mapa Ludwiga Wilhelma Reglera, *Staatsbibliothek Berlin*, *Preußischer Kulturbesitz*, sygn. N 15140, nr 63, [21].

91 W. Patschovsky, *Die Sagen des Kreises Landeshut*, [31]s.12-13; w oryginale: „Sicher waren zu Anfang des 13. Jahrhunderts schon die ersten Häuser von Schömborg vorhanden, denn 1206 und 1207, ferner 1213 und 1214 werden die Orte Schömborg und Siebenbürgen (letzteren Namen führte früher das Dorf Voigtsdorf) bereits in gerichtlichen Urkunden genannt”.

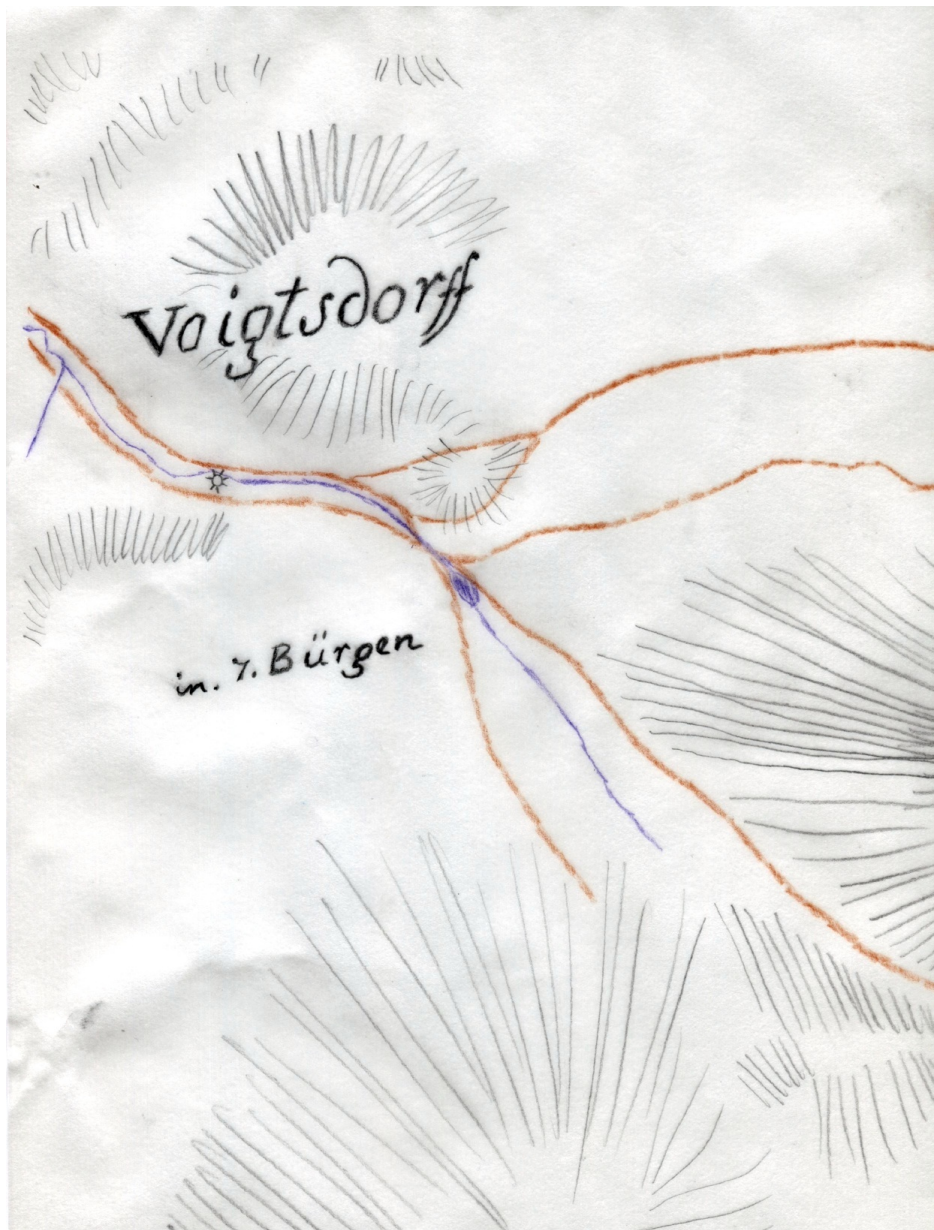
benbürgen. Z pewnością wątek ten wart jest dokładniejszego zbadania, jednak nie mam dostępu do wspomnianych przez Wilhelma Patschovskyego dokumentów sądowych.

Spośród znanych mi polskojęzycznych źródeł jedynie „*Słownik geografii turystycznej Sudetów*” objaśnia, czym było miejsce określane mianem *Siebenbürgen*. Jednakże autorzy tego opracowania stwierdzają, że nazwa ta ma odnosić się do Rozdroża pod Strażnicą, a więc skrzyżowania dróg leśnych powyżej Wójtowej⁹². Wprawdzie jest to to samo miejsce, jednakże z identyfikacją taką nie mogę się zgodzić.

92 M. Staffa (red.), *Słownik geografii turystycznej Sudetów*, tom 8, [36]s.291.

Ilustracja 21: Fragment mapy *Meßtischblatt*, arkusz *Schömburg* 3131 z 1907 roku, [23]. Obszar wio-
ski *Voigtsdorf* (pol. *Wójtowa*) oznaczony został tu kolorem czerwonym, natomiast obszar miasta
Schömburg (pol. *Chetmsko Śląskie*) kolorem zielonym. Skala reprodukcji: 1:12500.

Ilustracja 22: Odrys fragmentu mapy Ludwiga Wilhelma Reglera, Staatsbibliothek Berlin, Preußischer Kulturbesitz, sygn. N 15140, nr 63, [21]. Na południe od wioski Voigtsdorff ukazane zostało miejsce o nazwie in. 7. Bürgen. Skala reprodukcji: 1:12500.

BIBLIOGRAFIA

1. Adreßbuch der Stadt und des Kreises Landeshut, Armin Werner's Buchdruckerei, Ladeshut 1911
2. Atlas von Schlesien in Specialkarten der landrätlichen Kreise und der Kreise österreichischen Antheils, Leukart, Breslau 1829
3. Gemeindelexikon für die Provinz Schlesien. Auf Grund der Materialien der Volkszählung vom 1. Dezember 1885 und anderer amtlicher Quellen, Verlag des Königlichen Statistischen Bureau, Berlin 1887
4. Gemeindelexikon für die Provinz Schlesien. Auf Grund der Materialien der Volkszählung vom 2. Dezember 1895 und anderer amtlicher Quellen, Verlag des Königlichen Statistischen Bureau, Berlin 1898
5. Gilberts Ludewig, Handbuch für Reisende durch Deutschland, Erster Theil, im Schwickertschen Verlage, Leipzig 1791
6. Gliński Radosław, Patała Agnieszka, Krajobraz kulturowy gminy Lubawka, Wydawnictwo eBooki.com.pl, Wrocław 2017
7. Grünhagen Colmar (red.), Markgraf Hermann (red.), Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens und seiner einzelnen Fürstenthümer im Mittelalter. 1. Theil, S. Hirzel, Leipzig 1881
8. Grzelak Andrzej (red.), Lubawka, monografia historyczna miasta, Urząd Miasta i Gminy w Lubawce, Lubawka 1991
9. Jastrzębski Stanisław, Kalwaria koło Chełmska, [w:] Przydrożne Pomniki Przeszłości, zeszyt nr 25, październik 1997
10. Knie Johann, Alphabetisch-Statistisch-Topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien, Graß, Barth und Comp., Breslau 1830
11. Knie Johann, Alphabetisch-Statistisch-Topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien, Graß, Barth und Comp., Breslau 1845
12. Küchnau Richard, Schlesische Sagen III, Zauber-, Wunder-, und Schatzsagen, B. G. Teubner,, Leipzig und Berlin 1913
13. Mahner Franz, Beiträge zur Wirtschaftsgeschichte des Cistercienserklosters Grüssau, Druck von August Lax, Hildesheim 1913
14. mapa Heimatkarte des Kreises Landeshut, 1:25.000, Verlag Curt Ressel, Bunzlau 1926
15. mapa Karte des Deutschen Reiches, arkusz 473 Friedland, 1:100.000, rok 1880

16. mapa Karte des Deutschen Reiches, arkusz 473 Friedland, 1:100.000, rok 1888
17. mapa Katasterkarte der Gemeinde Klein Hennersdorf, Landeshut, rok 1929, archiwum opactwa benedyktynek w Krzeszowie, sygnatura VI/3
18. mapa Landeshut, Meßtischblatt 3072, 1:25.000, 1877
19. mapa Landeshut, Meßtischblatt 3072, 1:25.000, 1907
20. mapa Landeshut, Meßtischblatt 5262, 1:25.000, 1937
21. mapa Ludwiga Wilhelma Reglera, Staatsbibliothek Berlin, Preußischer Kulturbesitz, sygn. N 15140, nr 63
22. mapa Schmiedeberg, Meßtischblatt 5261, 1:25.000, 1940
23. mapa Schömborg, Meßtischblatt 3131, 1:25.000, 1907
24. mapa Schömborg, Meßtischblatt 5362, 1:25.000, 1936
25. mapa surowców skalnych regionu dolnośląskiego, Centralny Ośrodek Badawczo-Projektowy Górnictwa Odkrywkowego „Poltegor”, 1:100.000, Wrocław 1980
26. Michalik Krystian, Krzeszów Dom Łaski Maryi, Usługi Poligraficzne Bogdan Kokot vel Kokociński, Nowa Ruda, Krzeszów 2018
27. Nowosielska-Sobel Joanna, Strauchold Grzegorz, Wiszewski Przemysław, Gmina Lubawka. Atlas materiałów i źródeł historycznych, Wydawnictwo eBooki.com.pl, Wrocław 2015
28. Ososko Urszula, Sachs Rainer, Inwentarz archiwum opactwa benedyktynek w Krzeszowie na Śląsku. Archiwalia z okresu niemieckiego, Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii, Wrocław 2016
29. Patschovsky Wilhelm, Beiträge zur Schlesiischen Volkskunde aus dem Liebauer Thal (Fortsetzung), [w:] Mitteilungen der Schlesiischen Gesellschaft für Volkskunde, Heft IV, Nr 3, Breslau 1897
30. Patschovsky Wilhelm, Beiträge zur Schlesiischen Volkskunde aus dem Liebauer Thal, [w:] Mitteilungen der Schlesiischen Gesellschaft für Volkskunde, Heft IV, Nr 2, Breslau 1897
31. Patschovsky Wilhelm, Die Sagen des Kreises Landeshut, J. Heisig, Liebau in Schlesien 1893
32. Rose Ambrosius, Kloster Grüssau, Konrad Theiss Verlag, Stuttgart und Aalen 1974
33. Rozporządzenie Ministrów Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z dnia 1 października 1948 roku o przywróceniu i ustaleniu urzędowych nazw miejscowości, Monitor Polski 1948, nr 78 poz. 692
34. Ruchniewicz Małgorzata, „Wiek ekstremów” w Lubawce i okolicach (1914–1989), Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2019

35. Sochacka Stanisława (red.), Słownik etymologiczny nazw geograficznych Śląska, tom 9, Wydawnictwo Instytutu Śląskiego, Opole 1999
36. Staffa Marek (red.), Słownik geografii turystycznej Sudetów, tom 8, Kotlina Kamiennogórska, Wzgórza Bramy Lubawskiej, Zawory, Wydawnictwo I-Bis, Wrocław 1997
37. Treblin Martin, Beiträge zur Siedlungskunde im ehemaligen Fürstentum Schweidnitz, E. Wohlfarth, Breslau 1908
38. Treblin Martin, Kleine Beiträge zur Siedlungskunde im ehemaligen Fürstentum Schweidnitz, [w:] Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens, Band 40, E. Wohlfarth, Breslau 1906
39. Wiszewski Przemysław, Świat na pograniczu. Dzieje Lubawki i okolic do 1810 r., Wydawnictwo eBooki.com.pl, Wrocław 2015
40. Wytyczak Roman, O gospodarce klasztoru cystersów w Krzeszowie (szkic do tematu), [w:] Klasztor nad Zadarną, Materiały na XXXIII Ogólnopolski Zlot Sudeckich Przodowników Turystyki Górskiej, Oficyna Wydawnicza Sudety, Wrocław 1994
41. Zarządzenie Ministra Administracji Publicznej z dnia 15 grudnia 1949 roku o przywróceniu i ustaleniu nazw miejscowości. Nazwy śląskich osad (przysiółków, kolonii itp.) powyżej 25 mieszkańców (część druga), Monitor Polski 1950, nr 8 poz. 76
42. Zimmermann Friedrich, Beiträge zur Beschreibung von Schlesien. Fünfter Band, bey Johann Ernst Tramp, Brieg 1785

Kontakt z autorem:
marian.gabrowski@gmail.com